

ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛЬ ДЕРЖАВИ

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ ТА НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА

ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛЬ ДЕРЖАВИ

Конспект лекцій

Укладач: Н.Д. Собкова

Чернівці

Чернівецький національний університет

імені Юрія Федьковича

2024

УДК 336.025.2
Ф 59

*Друкується за ухвалою Вченої ради
економічного факультету Чернівецького національного
університету імені Юрія Федьковича
(протокол № 12 від 14.05.2024 р.)*

Укладач: Н.Д. Собкова – к.е.н., доцент кафедри фінансів
і кредиту

Ф 59   **Фінансовий** контроль держави: консп. лекцій /
уклад.: Собкова Н.Д. Чернівці : Чернівец. нац. ун-т ім.
Ю. Федьковича. 2024. 54 с.

Конспект лекцій підготовлений відповідно до програми
вибіркової навчальної дисципліни «Фінансовий контроль держави» з
урахуванням вимог кредитно-трансфертної системи організації
навчального процесу

Для здобувачів освітнього рівня «бакалавр» спеціальності 072
«Фінанси, банківська справа та страхування»

УДК 336.025.2

© Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича, 2024
© Укладач: Собкова Н.Д., 2024

ЗМІСТ

1. МЕТА І ЗАВДАННЯ КУРСУ	4
--------------------------------	---

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ ДЕРЖАВИ

Тема 1. Сутність, предмет і метод державного фінансового контролю	8
Тема 2. Органи державного фінансового контролю та їх характеристика	14
Тема 3. Державна аудиторська служба України	18
Тема 4. Способи перевірки документів	22
Тема 5. Контрольно-ревізійний процес: планування та організація	26

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2.

ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ

Тема 6. Державний аудит ефективності діяльності	30
Тема 7. Внутрішній фінансовий контроль: сутність, класифікація, елементи	35
Тема 8. Зарубіжний досвід організації державного фінансового контролю	39
Тема 9. Проблеми та перспективи розвитку державного фінансового контролю в Україні.....	42

КОНТРОЛЬНІ ЗАВДАННЯ ТА ЗАПИТАННЯ.....	46
---------------------------------------	----

ЛІТЕРАТУРА для поглибленого вивчення матеріалу	50
--	----

1. МЕТА І ЗАВДАННЯ КУРСУ

Актуальність фінансового контролю держави надзвичайно важлива в сучасних умовах. Він допомагає уникнути фінансових криз та забезпечує стабільність економіки країни. Державний фінансовий контроль важливий для виявлення та запобігання корупції та випадків фінансових зловживань, що сприяє підвищенню довіри громадян до уряду та зміцненню правової держави. Шляхом проведення фінансового контролю держава може оцінювати ефективність своїх програм та проектів, виявляти проблемні моменти та розробляти стратегії для їх поліпшення. Фінансовий контроль держави є невід'ємною складовою ефективного управління державними фінансами та забезпечення сталого економічного розвитку країни.

Мета вивчення дисципліни «Фінансовий контроль держави» полягає в формуванні у здобувачів комплексних знань, навичок та умінь, необхідних для ефективного управління фінансовими ресурсами держави та забезпечення її стабільності та розвитку, а саме:

- розуміння принципів та методів державного фінансового контролю: здобувачі повинні оволодіти теоретичними знаннями про основні принципи, методи та інструменти державного фінансового контролю;

- вивчення законодавчого та нормативного базису: здобувачам надаються знання щодо законодавства та нормативних актів, що регулюють функціонування державного фінансового контролю;

- оцінка ефективності державних фінансових систем: здобувачі вивчають методики та інструменти оцінки ефективності систем державного фінансового контролю та аналізу його результатів;

- аналіз практичних аспектів: дисципліна надає можливість аналізу конкретних ситуацій, проблем та випадків у сфері державного фінансового контролю та розробки практичних рекомендацій для їх вирішення.

- підготовка до професійної діяльності: вивчення державного фінансового контролю допомагає здобувачам готуватися до професійної кар'єри в галузі фінансів, аудиту, державного управління та аналізу державної політики.

Основні завдання дисципліни:

1. Ознайомлення з теоретичними аспектами контролю: здобувачі вивчають основні теоретичні підходи до фінансового контролю, його сутність, роль та значення у державному управлінні.

2. Освоєння практичних аспектів фінансового аудиту та контролю: дисципліна розглядає методики та інструменти проведення фінансового аудиту, аналізу фінансової звітності, виявлення фінансових ризиків та забезпечення дотримання фінансових нормативів.

3. Вивчення правового аспекту фінансового контролю: здобувачі знайомляться з основними законодавчими актами та нормативними документами, що регулюють проведення фінансового контролю в державі.

4. Розробка навичок аналізу та планування фінансів: дисципліна допомагає здобувачам вивчити методи аналізу фінансової діяльності підприємств та державних установ, а також розробляти стратегії фінансового планування та управління ресурсами.

5. Підготовка до практичної діяльності: основне завдання полягає в підготовці здобувачів до професійної діяльності у сфері фінансів, аудиту, державного управління та аналізу фінансової діяльності.

6. Стимулювання критичного мислення та аналітичних здібностей: дисципліна сприяє розвитку критичного мислення, аналітичних та проблемних навичок у здобувачів, що дозволяє їм ефективно аналізувати складні фінансові ситуації та приймати обґрунтовані рішення.

Предмет дисципліни «Фінансовий контроль держави» включає в себе вивчення системи заходів та процедур, що спрямовані на забезпечення ефективного управління фінансами держави та контролю за їх використанням. Основні аспекти, які входять до предмету дисципліни, можуть включати: вивчення основних принципів, на яких ґрунтується фінансовий контроль держави; аналіз фінансової звітності державних установ та проведення фінансового аудиту з метою перевірки достовірності та точності фінансової інформації; вивчення процесів бюджетування, розроблення та виконання державних бюджетів, а також

фінансового планування на короткострокову та довгострокову перспективу; аналіз системи контролю за витрачанням бюджетних коштів, виявлення корупції, зловживань та інших порушень в області фінансів держави; вивчення процедур та методів контролю за сплатою податків та зборів, перевірки дотримання податкового законодавства та боротьби з податковими зловживаннями; аналіз міжнародних механізмів контролю за фінансовими потоками, співпраця з міжнародними фінансовими організаціями та дотримання міжнародних фінансових стандартів тощо.

Дисципліна «Фінансовий контроль держави» вивчається здобувачами після ознайомлення із загальнотеоретичними економічними дисциплінами та дисциплінами циклу професійної підготовки бакалаврів із фінансів. Її вивчення передбачає попереднє опанування здобувачами знань з таких предметів, як «Економіка підприємства», «Бухгалтерський облік», «Фінанси», «Фінанси підприємств», «Публічні фінанси», «Казначейська справа», «Гроші та кредит», «Фінансове право», «Бюджетна система» та ін., що дає змогу закріпити вже набуті знання і поглибити професійну підготовку бакалаврів зі спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування».

Загальні компетенції згідно з освітньо-професійною програмою: здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу інформації.

Фахові компетенції. Після опанування даного курсу здобувач повинен знати:

- принципи та методи фінансового контролю держави, включаючи його роль, значення та практичне застосування;
- правові й організаційні основи системи державного фінансового контролю;
- нормативно-правову базу, що регламентує діяльність органів державного фінансового контролю;
- поняття контрольно-ревізійного процесу та суть його стадій;
- організаційно-методичні аспекти проведення контрольних заходів різними суб'єктами державного фінансового контролю стосовно різних об'єктів ревізій (перевірок).

А також:

- вміти планувати контрольно-ревізійну роботу, складати плани та програми проведення контрольних заходів у системі органів державного фінансового контролю;

- аналізувати фінансову звітність державних установ, ідентифікувати фінансові проблеми та виявляти можливості для покращення;

- розробляти та виконувати фінансові плани, контролювати виконання бюджетів та забезпечувати ефективне використання фінансових ресурсів;

- працювати в міжнародному контексті, розуміючи міжнародні стандарти та вимоги щодо фінансового контролю;

- отримати навички виявлення та оцінки фінансових ризиків та розробки стратегій для їх управління;

- уміти об'єктивно оцінювати й аналізувати інформацію, отриману за результатами проведення контрольних заходів, готувати висновки і пропозиції для ухвалення рішень за наслідками контролю, а також контролювати їх виконання при виявленні порушень і зловживань.

Програмні результати навчання: систематизувати та аналізувати інформацію для вирішення професійних і наукових завдань у сфері фінансів, банківської справи та страхування.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ ДЕРЖАВИ

Тема 1. Сутність, предмет і метод державного фінансового контролю

1. Державний фінансовий контроль як різновид фінансового контролю.
2. Мета та завдання фінансового контролю.
3. Класифікація фінансового контролю.
4. Предмет і методи контролю.

Конспект лекції

Державний фінансовий контроль – це система заходів, процедур та механізмів, які встановлюються та здійснюються державою для забезпечення ефективного управління та контролю за фінансовими ресурсами держави, її установами, підприємствами та іншими суб'єктами фінансових відносин.

Поняття «фінансовий контроль» розглядають як:

- функцію системи управління фінансовими відносинами;
- контрольну функцію фінансів;
- діяльність різних контролюючих органів та систему їх нагляду;
- один з видів державного контролю;
- сукупність заходів, які проводяться контролюючими органами.

Рис. 1.1. Сутність поняття «фінансовий контроль»

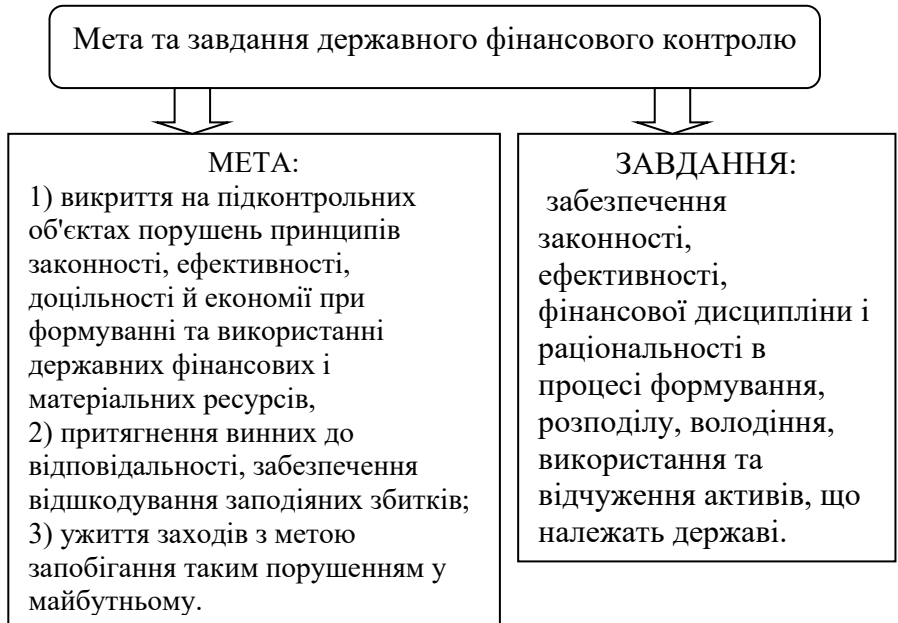

Рис. 1.2. Мета та завдання державного фінансового контролю

На фінансовому ринку система фінансового контролю складається з різних компонентів, які спрямовані на забезпечення стабільності, прозорості та ефективності фінансових операцій. Основні складові системи фінансового контролю на фінансовому ринку включають:

1. Регулювання та нагляд: включає у себе діяльність регуляторних органів, таких як центральні банки, комісії з цінних паперів та бірж, а також інші фінансові наглядові органи. Вони встановлюють правила та стандарти для фінансових установ і компаній, контролюють їх діяльність та забезпечують дотримання вимог законодавства.
2. Фінансовий аудит: включає в себе процес перевірки та оцінки фінансової діяльності компаній та установ за допомогою аудиторів. Фінансовий аудит допомагає виявити можливі ризики, помилки та зловживання в фінансовій звітності.
3. Моніторинг та звітність: включає в себе системи моніторингу та звітності, які допомагають стежити за фінансовими та

інвестиційними операціями, а також забезпечують доступ до інформації для інвесторів та учасників ринку.

4. Протидія шахрайству та фінансовим злочинам: включає в себе діяльність правоохоронних органів та спеціалізованих служб, які працюють над виявленням та припиненням фінансових злочинів, таких як шахрайство, відмивання грошей та інші.

5. Захист прав споживачів та інвесторів: включає в себе заходи, спрямовані на захист прав споживачів фінансових послуг та інвесторів на фінансовому ринку. Це може включати в себе інформаційні кампанії, регулятивні заходи та інші заходи для запобігання обману та шахрайству.

Елемент	Зміст
Об'єкт	Комплекс господарських процесів та грошових відносин сфери матеріального виробництва та невиробничої сфери; фінансові ресурси суб'єкта господарювання та управлінські рішення керівництва суб'єкта господарювання з питань фінансово-господарської діяльності.
Суб'єкт	- органи державної та місцевої влади, які уповноважені здійснювати фінансовий контроль; - суб'єкти господарювання (незалежні аудитори, служби внутрішньогосподарського контролю, громадські контролери).
Підконтрольні суб'єкти	Суб'єкти господарювання (підприємства. Установи, організації)
Предмет	- фінансові показники господарської діяльності; - бюджетні показники бюджетного процесу; - податки, збори та платежі, які надходять до бюджету та цільових фондів.
Контрольні заходи	Дії суб'єкта контролю з метою встановлення відповідності фактичних результатів діяльності підконтрольного суб'єкта, які стали предметом контролю, нормативним.

Рис. 1.3. Елементи державного фінансового контролю

Державний фінансовий контроль можна класифікувати за наступними критеріями:

1. *За об'єктом контролю:*

- бюджетний контроль: оцінка та контроль використання бюджетних коштів держави;

- податковий контроль: контроль за виконанням податкового законодавства та сплатою податків та зборів;

- фінансовий контроль над державними підприємствами: моніторинг та аудит фінансової діяльності підприємств, які перебувають у державній власності.

2. За сферою застосування:

- централізований контроль: проводиться центральними органами влади або їх відомствами;

- децентралізований контроль: проводиться на місцевому рівні, в тому числі органами місцевого самоврядування.

3. За ступенем незалежності від інших структур:

- внутрішній контроль: здійснюється в межах одного органу або підприємства.

- зовнішній контроль: здійснюється незалежними від контрольованого об'єкта структурами чи органами, наприклад, аудиторськими компаніями, контрольно-ревізійними органами тощо.

4. За періодом здійснення контролю:

- періодичний контроль: проводиться за певними зазначеними періодами часу;

- позаперіодичний (позаплановий) контроль: проводиться у випадках, коли виникають певні обставини або події, які вимагають негайного або надзвичайного контролю.

5. За формою та методами проведення:

- плановий контроль: проводиться відповідно до планів, розроблених на підставі встановлених процедур та методів;

- позаплановий контроль: проводиться безпосередньо у випадках виникнення певних обставин чи подій, що вимагають негайного реагування.

Класифікація державного фінансового контролю може бути більш деталізованою або обмеженою залежно від конкретного контексту дослідження чи аналізу.

Державний фінансовий контроль ґрунтується на декількох ключових принципах, які спрямовані на забезпечення ефективності, прозорості та відповідальності в управлінні фінансами держави:

1. Принцип легітимності та законності: усі дії та рішення, пов'язані з управлінням та контролем фінансів держави, повинні

ґрунтуватися на чітких законодавчих нормах та відповідати законам та правилам.

2. Принцип ефективності: контроль повинен спрямовуватися на забезпечення ефективного використання фінансових ресурсів держави та досягнення поставлених цілей з мінімальними витратами.

3. Принцип прозорості та відкритості: фінансова діяльність держави має бути прозорою та доступною для громадськості, щоб забезпечити відкритість та відповідальність перед суспільством.

4. Принцип об'єктивності та безперешкодності: контроль повинен здійснюватися об'єктивно та безперешкодно, без втручання в політичні або інші інтереси.

5. Принцип комплексності та системності: контроль повинен охоплювати всі аспекти фінансової діяльності держави та бути організованим як система взаємопов'язаних процедур та заходів.

6. Принцип відповідальності та покарання: особи, які порушують фінансові правила та норми, повинні нести відповідальність перед законом та підлягати відповідним покаранням.

7. Принцип публічного обговорення та участі: забезпечення участі громадськості у процесі фінансового контролю та публічного обговорення стратегій та рішень.

Ці принципи є основою державного фінансового контролю і допомагають забезпечити ефективне та відповідальне управління фінансовими ресурсами держави.

Метод фінансового контролю – це сукупність прийомів і способів, за допомогою яких вивчається фінансово-господарська діяльність підприємств і організацій.

Специфічні методичні прийоми фінансового контролю – прийоми, вироблені практикою контрольно-ревізійної роботи на основі досягнень економічної науки. Специфічні методичні прийоми і способи фінансового контролю використовують для одержання необхідних доказів у процесі контрольних дій під час проведення ревізій чи тематичних перевірок, їх класифікують за двома групами:

- а) методичні прийоми фактичного контролю;
- б) методичні прийоми документального контролю.

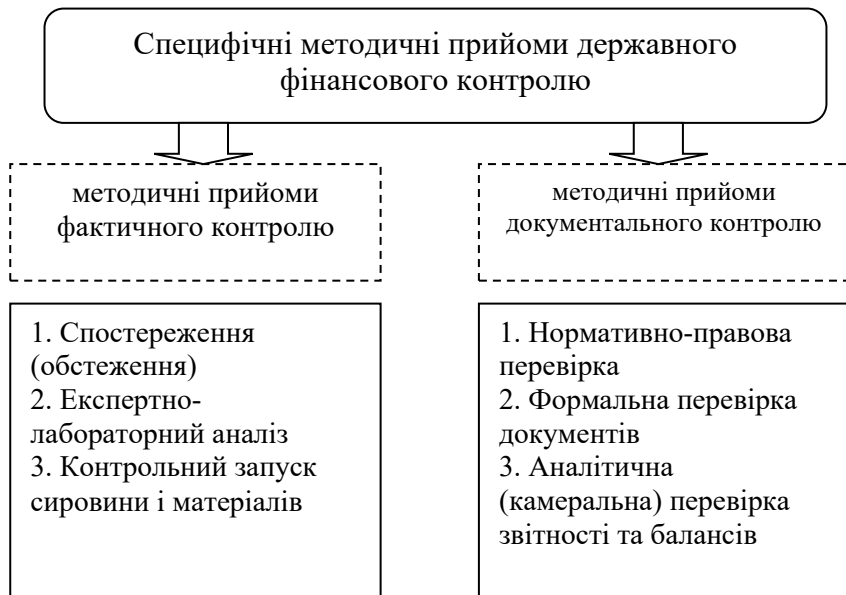

Рис. 1.4. Специфічні методичні прийоми державного фінансового контролю

Питання для самостійної роботи

1. Оцінка нормативно-правового забезпечення у сфері державного фінансового контролю
2. Концепція державного фінансового контролю в Україні
3. Особливості державного фінансового контролю в умовах воєнного стану

Тема 2. Органи державного фінансового контролю та їх характеристика

1. Характеристика органів державного фінансового контролю в Україні.
2. Рахункова палата як вищий орган державного фінансового контролю.
3. Міністерство фінансів України та його функції.
4. Державна аудиторська служба України та її функції.
5. Спеціальні органи державного фінансового контролю.

Конспект лекції

Рис. 2.1. Система органів державного фінансового контролю

Рахункова палата України – це незалежний орган державного фінансового контролю, який здійснює аудит фінансової діяльності органів влади, органів місцевого самоврядування, державних підприємств, установ та організацій.

Основні функції Рахункової палати України включають:

1. Аудит державних фінансів. Проведення об'єктивного аналізу фінансової діяльності та фінансової звітності державних органів та підприємств з метою виявлення порушень, недоліків та рекомендацій щодо покращення фінансового управління.

2. Контроль за використанням бюджетних коштів. Перевірка ефективності та цільового використання бюджетних коштів, виявлення недопущення неправомірних витрат та розкрадання державних фінансів.

3. Надання рекомендацій та порад. Рахункова палата України розробляє рекомендації та поради щодо покращення фінансового управління та контролю за державними фінансами.

4. Інформування громадськості. Публікація результатів аудитів та звітів про фінансову діяльність для загального ознайомлення громадськості та забезпечення прозорості в управлінні фінансами.

Рахункова палата України відіграє важливу роль у забезпеченні ефективного та відповідального управління фінансами держави, підвищенні ефективності використання бюджетних коштів та забезпеченні фінансової стабільності.

Міністерство фінансів України є ключовим державним органом виконавчої влади, відповідальним за формування та реалізацію фінансової політики держави. Основні функції Міністерства фінансів включають:

1. Бюджетний процес: розробка та координація державного бюджету, включаючи планування доходів та видатків, управління бюджетним дефіцитом та забезпечення фінансування державних програм.

2. Фінансовий контроль: здійснення фінансового аудиту та контролю за використанням бюджетних коштів, надання рекомендацій щодо покращення фінансового управління.

3. Фінансова політика: розробка стратегій та програм фінансового розвитку, аналіз фінансових ринків та прогнозування економічного розвитку.

4. Податкова політика: формування податкової політики, встановлення податкових ставок та зборів, контроль за сплатою податків та зборів.

5. Міжнародні фінансові відносини: участь у міжнародних фінансових організаціях, переговори щодо фінансової допомоги та позик, виконання міжнародних фінансових зобов'язань.

6. Фінансове регулювання: забезпечення стабільності та ефективності фінансових ринків, встановлення нормативів та стандартів фінансової діяльності.

Державна аудиторська служба України (ДАСУ) є центральним органом виконавчої влади, який відповідає за здійснення державного фінансового аудиту та контролю в Україні. Основні функції Державної аудиторської служби включають:

1. Фінансовий аудит державних органів та установ. ДАСУ проводить об'єктивні аудиторські перевірки фінансової діяльності органів влади, державних підприємств, установ та організацій для забезпечення ефективного використання бюджетних коштів та запобігання корупції.

2. Нагляд за аудиторською діяльністю. ДАСУ здійснює контроль та реєстрацію аудиторських фірм та аудиторів, забезпечуючи дотримання вимог законодавства та стандартів професійної етики.

3. Розвиток аудиторської професії. ДАСУ сприяє підвищенню кваліфікації аудиторів та розвитку аудиторської професії в Україні, забезпечуючи доступ до освітніх та професійних програм.

4. Міжнародна співпраця. ДАСУ здійснює співпрацю з міжнародними організаціями та іншими країнами у сфері аудиту та фінансового контролю.

5. Інформаційна діяльність. ДАСУ забезпечує публічний доступ до інформації про результати аудиторських перевірок та звітності про фінансову діяльність державних органів та установ.

Державна аудиторська служба України відіграє важливу роль у забезпеченні прозорості, відповідальності та ефективного управління фінансами в Україні. Її діяльність спрямована на запобігання корупції, оптимізацію витрат бюджетних коштів та підвищення довіри до державних фінансів.

Спеціальні органи державного фінансового контролю це організації або відділи, які спеціалізуються на проведенні фінансових аудитів та контролю за використанням державних фінансів в конкретних секторах або областях. Вони мають велике

значення для забезпечення ефективного управління фінансами та запобігання корупції. Деякі з найбільш поширених спеціальних органів державного фінансового контролю включають:

- контрольно-ревізійні органи. Ці органи проводять систематичні ревізії фінансової діяльності державних установ та підприємств з метою виявлення порушень, недоліків та рекомендацій щодо покращення управління фінансами;

- фінансові служби уряду. Ці служби відповідають за планування та управління фінансовими ресурсами уряду, включаючи розробку бюджетів, контроль за видатками та виконанням фінансових програм;

- комісії з фінансового нагляду. Ці комісії відповідають за нагляд за фінансовими установами, такими як банки, страхові компанії та інші фінансові установи, для забезпечення стабільності та ефективності фінансових ринків;

- фінансові служби у місцевих органах влади. Ці служби відповідають за управління фінансовими ресурсами на місцевому рівні, включаючи розробку та виконання місцевих бюджетів, контроль за витратами та фінансовими програмами;

- аудиторські органи. Ці органи здійснюють фінансові аудити та надають консультації щодо фінансового управління та контролю.

Ці спеціальні органи державного фінансового контролю сприяють підвищенню ефективності управління фінансами та забезпеченню прозорості та відповідальності використання державних фінансових ресурсів.

Питання для самостійної роботи

1. Органи митного контролю
2. Органи бюджетного контролю
3. Контроль за діяльністю Рахункової Палати України
4. Права, обов'язки та відповідальність органів ДАСУ
5. Взаємодія органів ДАСУ з іншими контролюючими органами

Тема 3. Державна аудиторська служба України

1. Сутність діяльності органів ДАСУ та її структура
2. Завдання органів державної аудиторської служби
3. Види державного фінансового аудиту
4. Звітність за результатами здійснення державного фінансового контролю органами ДАСУ

Конспект лекції

Державна аудиторська служба України (ДАСУ) – це орган державного управління, який здійснює функції з контролю та нагляду за використанням державних фінансових ресурсів та дотриманням фінансових процедур та нормативів.

Рис. 3.1. Система органів ДАСУ

ПІДКОНТРОЛЬНИМИ ОРГАНАМ ДЕРЖАУДИТСЛУЖБИ Є:

міністерства, інші органи виконавчої влади, державні фонди, фонди загальнообов'язкового державного соціального страхування, бюджетні установи, суб'єкти господарювання державного сектору економіки

підприємства, установи, які отримують (отримували) кошти з бюджетів усіх рівнів, державних фондів та фондів державного соціального страхування або використовують (використовували) державне чи комунальне майно

суб'єкти господарської діяльності незалежно від форми власності, які не віднесені законодавством до підконтрольних установ органів Держаудитслужби, за судовим рішенням, ухваленим у кримінальному провадженні

Рис. 3.2. Підконтрольні органи Держаудитслужби

Основні завдання Держаудитслужби включають:

- 1) фінансовий аудит: проведення аудиторських перевірок фінансової діяльності державних органів, установ, підприємств та інших суб'єктів, які використовують бюджетні кошти або здійснюють фінансову діяльність зі спеціальним статусом;
- 2) нагляд за фінансовою діяльністю – забезпечення дотримання встановлених законодавством норм та процедур у сфері фінансів, контроль за правильністю використання та збереженням державних коштів;
- 3) аналіз ефективності використання фінансових ресурсів – оцінка ефективності та результативності діяльності державних органів та установ з метою оптимізації витрат та забезпечення максимальної користі від використання бюджетних коштів;
- 4) підготовка звітності та рекомендацій – складання звітів та надання рекомендацій з покращення фінансового управління та контролю;

5) інформаційно-аналітична діяльність – забезпечення публічності та доступу до інформації про результати аудиторських перевірок та звітності про фінансову діяльність.

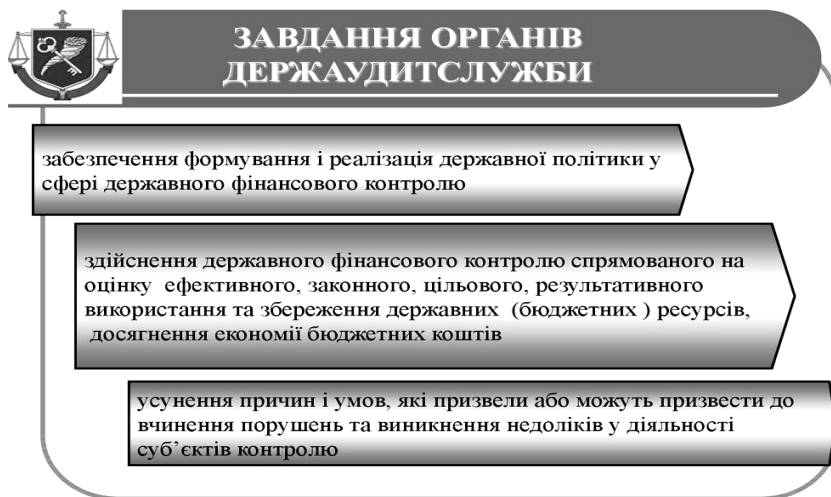

Рис. 3.3. Завдання органів ДАСУ

3.4. Інструменти державного фінансового контролю

ВПРОВАДЖЕНІ ВИДИ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО АУДИТУ

Рис. 3.5. Види державного фінансового аудиту

Рис. 3.6. Координація діяльності органів ДАСУ

Державна аудиторська служба та її міжрегіональні територіальні органи під час воєнного стану та протягом місяця після його припинення або скасування виконують свої повноваження з урахуванням таких особливостей:

- здійснюють заходи державного фінансового контролю з урахуванням воєнного стану;

- до тривалості заходів державного фінансового контролю (інспектування, державного фінансового аудиту, перевірки закупівель) та інших строків, визначених порядками проведення цих заходів державного фінансового контролю, не включають строк, протягом якого такий захід (організація проведення, оформлення, реалізація) не проводили у зв'язку з обставинами, обумовленими воєнним станом.

Питання для самостійної роботи

1. Оцінка результатів діяльності Державної аудиторської служби України.

2. Функції та повноваження ДАСУ в ході здійснення контрольних заходів.

3. Особливості діяльності ДАСУ у період воєнного стану.

Тема 4. Способи перевірки документів

1. Суть і класифікація документів.

2. Доброякісні та недоброякісні документи.

3. Способи та методи перевірки документів.

Конспект лекції

Суть документів полягає в їхній призначеній функції збереження та передачі інформації. Документи можуть бути будь-якої форми (письмові, електронні, візуальні) та мають різні види залежно від їхнього призначення та значення.

Класифікація документів може бути проведена за різними критеріями, такими як:

1) За формою: письмові, електронні, візуальні (малюнки, схеми, діаграми тощо).

2) За призначенням: документи бухгалтерського обліку (накладні, рахунки-фактури, касові документи тощо), документи кадрового обліку (трудові договори, накази про прийняття на роботу тощо), документи управлінського обліку (звіти, протоколи засідань, розпорядження тощо), листи, заявки, договори, розпорядчі документи тощо.

3) За ступенем секретності: службові, конфіденційні, секретні.

4) За строками збереження: довгострокові, короткострокові.

5) За ступенем важливості: основні, допоміжні.

6) За терміном складання: постійні, тимчасові.

Доброякісні документи – це документи, які відповідають встановленим стандартам якості, вони чіткі, точні, зрозумілі та відповідають своєму призначенню. Основними характеристиками доброякісних документів є:

- чіткість – доброякісні документи мають бути чіткими та зрозумілими для тих, хто використовує їх. Вони повинні містити чітко сформульовану інформацію без непотрібних уточнень або загальностей;

- точність: документи повинні бути точними та достовірними. Будь-яка інформація, що міститься в документі, повинна відповідати фактам та бути перевіреною;

- повнота – доброякісні документи мають містити всю необхідну інформацію для їхнього призначення. Вони не повинні бути або надто вичерпними, або неповними;

- структурованість: інформація в документах повинна бути логічно організована та структурована, щоб було легко знайти необхідну інформацію;

- відповідність стандартам: документи повинні відповідати встановленим стандартам якості, включаючи правописні та граматичні правила, а також форматування.

- актуальність – доброякісні документи повинні бути актуальними та відображати останню інформацію та вимоги.

Забезпечення якості документів є важливим аспектом в будь-якій організації чи сфері діяльності, оскільки вони є основою для прийняття рішень, взаємодії з клієнтами та партнерами, а також джерелом інформації для звітності та аналізу.

Недоброякісні документи – це документи, які не відповідають стандартам якості або не виконують своєї функції належним чином. Ознаками недоброякісних документів можуть бути:

- документи можуть бути неповними, тобто не містити всієї необхідної інформації для їхнього призначення;

- інформація, що міститься в документах, може бути неточною або невірною, що може призвести до неправильних рішень або дій;

- документи можуть бути застарілими або не містити актуальної інформації;

- документи можуть не відповідати встановленим стандартам щодо форматування, правопису, граматики та інших аспектів якості;

- інформація в документах може бути погано організована або неструктурована, що ускладнює пошук необхідної інформації тощо.

Підrobка документів може бути виконана різними способами і мати різні цілі. Основними типами підrobок документів є:

- фальсифікація підписів або печаток – це включає виготовлення підrobлених копій підписів або печаток осіб або установ для незаконного використання;

- зміна даних – підrobлені документи можуть містити змінені або підrobлені дані, такі як дати, суми, імена тощо;

- виготовлення підrobлених документів – це означає створення документів, які ніколи не існували або які були змінені для створення фіктивної інформації;

- використання підrobлених ідентифікаційних документів, наприклад, підrobлені паспорти, водійські посвідчення, студентські квитки тощо;

- підrobка фінансових документів – це може включати підrobку фінансових звітів, рахунків-фактур, платіжних доручень тощо з метою ухилення від сплати податків або отримання незаконної вигоди;

- підrobка медичних документів: підrobка медичних записів, рецептів, медичних довідок тощо для отримання незаконних вигод або послуг;

- підробка освітніх документів, наприклад, підроблені дипломи, атестати, сертифікати тощо для отримання робочої або освітньої вигоди;

- підробка юридичних документів: підробка угод, договорів, рішень суду тощо з метою отримання незаконних вигод або ухилення від відповідальності.

Перевірка документів є важливою складовою процесу підтвердження їхньої достовірності та правдивості. Існує кілька способів перевірки документів, в залежності від їхнього типу та призначення. Найбільш поширеними методами перевірки документів є:

1. Візуальна перевірка. Першим кроком у перевірці будь-якого документа є його візуальний огляд. Це включає перевірку логотипів, печаток, підписів та інших важливих елементів, щоб переконатися в їхній автентичності.

2. Перевірка за допомогою спеціальних пристроїв. Деякі документи мають захист від підробки, такий як водяні знаки, захисні елементи на банкнотах, спеціальні типи паперу тощо. Використання спеціальних пристроїв, таких як ультрафіолетові лампи або мікроскопи, може допомогти виявити ці захисні елементи.

3. Порівняння з відомими зразками. Порівняння документів з відомими зразками може бути корисним способом виявлення підробки. Наприклад, порівняння підпису на документі з підписом на інших документах, які вважаються автентичними.

4. Консультація з експертами. В разі сумнівів щодо автентичності документа можна звернутися до експертів, таких як аутентифікаційні експерти, що спеціалізуються на перевірці документів та ідентифікації підробок.

5. Електронна верифікація. Для електронних документів можна використовувати спеціальні програми або онлайн-сервіси для перевірки їхньої цілісності та автентичності.

6. Перевірка з допомогою баз даних. У деяких випадках можна скористатися доступними базами даних або реєстрами для перевірки інформації, що міститься в документі.

Ці способи можуть бути використані окремо або в поєднанні залежно від типу документа та ситуації.

Питання для самостійної роботи

1. Види підробки документів.
2. Способи виявлення фальсифікації у документах.
3. Характеристика видів підробок у документах.
4. Методи перевірки документів та їх характеристика.

Тема 5. Контрольно-ревізійний процес: планування та організація

1. Суть контрольно-ревізійного процесу та загальна характеристика його стадій.
2. Організаційна стадія контрольно-ревізійного процесу.
3. Дослідна стадія контрольно-ревізійного процесу.
4. Виявлення і визначення матеріальних збитків у процесі внутрішньогосподарського контролю.
5. Узагальнення результатів ревізії і складання акту ревізії.
6. Ухвалення рішень за результатами ревізій і перевірок.

Конспект лекції

Контрольно-ревізійний процес включає кілька стадій, які допомагають забезпечити ефективний аудит та контроль фінансової діяльності. Загальні стадії контрольно-ревізійного процесу:

1. Планування. На цій стадії аудитор визначає обсяг, цілі та стратегію аудиту. Він збирає інформацію про клієнта, визначає ризики, розробляє план дій та встановлює ресурси, необхідні для проведення аудиту.

2. Збір доказів. Під час цієї стадії аудитор збирає докази, що підтверджують достовірність та правильність фінансової звітності клієнта. Це може включати аналіз документації, проведення спостережень, співбесіди з управлінням та інші методи.

3. Оцінка ризику та внутрішнього контролю. Аудитор оцінює ризики помилок або шахрайства в фінансовій звітності клієнта та ефективність внутрішнього контролю, який клієнт

вживає для запобігання або виявлення таких помилок або шахрайства.

4. Аналіз та оцінка доказів. Аудитори аналізують зібрані докази та оцінюють їх достовірність та достатність для підтвердження фінансової звітності. Вони також роблять висновки щодо відповідності фінансових показників стандартам.

5. Підготовка звіту. На останній стадії аудитори готують звіт, у якому вони висловлюють свої думки та рекомендації стосовно фінансової звітності клієнта. Цей звіт може містити виявлені недоліки, рекомендації щодо поліпшення внутрішнього контролю та іншу інформацію, яка може бути корисною для клієнта та стейкхолдерів.

На організаційній стадії контрольно-ревізійного процесу визначається загальна стратегія проведення аудиту та планування всіх дій із залученням необхідних ресурсів. Ця стадія є ключовою для успішного виконання аудиторського завдання. Основні етапи організаційної стадії включають:

Визначення обсягу та мети аудиту. На цьому етапі аудитор визначає обсяг аудиту, тобто розмір та склад операцій, які підлягають перевірці, а також визначає мету аудиту, таку як перевірка достовірності фінансової звітності, виявлення шахрайства або перевірка внутрішнього контролю.

Формування аудиторської команди. Аудитор формує команду, яка буде займатися проведенням аудиту. Це включає в себе визначення кваліфікацій та компетенцій необхідного персоналу, розподіл завдань та визначення лідера аудиторського проекту.

Розробка аудиторського плану. На основі обсягу аудиту та мети, аудиторська команда розробляє детальний план проведення аудиту. Цей план включає в себе розподіл завдань, визначення методів та процедур аудиту, визначення термінів проведення аудиту та розробку робочого графіка.

Визначення ресурсів. Аудитор визначає необхідні ресурси для успішного проведення аудиту, такі як фінансові, технічні та людські ресурси. Це включає в себе розподіл бюджету аудиту, визначення необхідного обладнання та програмного забезпечення, а також визначення кількості персоналу та їхніх ролей.

Збір вихідної інформації. Аудитор збирає вихідну інформацію про клієнта, його бізнес-процеси, системи внутрішнього контролю та інші важливі аспекти, які можуть вплинути на проведення аудиту.

Комунікація з клієнтом. На цьому етапі аудитор встановлює комунікацію з клієнтом, уточнює умови аудиту, роз'яснює очікування стосовно ролей та обов'язків, а також визначає процедури обміну інформацією та звітності.

Дослідна (аналітична) стадія контрольно-ревізійного процесу є однією з ключових етапів аудиту, на якій здійснюється аналіз та оцінка зібраних доказів, виявлення можливих помилок чи неузгоджень у фінансовій звітності та внутрішніх процесах клієнта. Основні кроки дослідної стадії включають:

- аналіз фінансової звітності: аудитор проводить детальний аналіз фінансової звітності, включаючи баланс, звіт про прибутки та збитки, звіт про зміни в капіталі, звіт про грошові потоки та примітки до фінансових звітів;

- перевірка внутрішніх контрольних процедур: аудитори аналізують ефективність внутрішніх контрольних процедур компанії та оцінюють їхню придатність для запобігання та виявлення помилок чи шахрайства;

- тестування зразків транзакцій: аудитори вибирають певну кількість транзакцій із фінансових звітів для тестування, щоб перевірити їхню правильність та відповідність зазначеним внутрішнім процедурам;

- виявлення ризиків і областей уразливості: аудитори ідентифікують можливі ризики та області уразливості, які можуть вплинути на достовірність фінансової звітності та рекомендують заходи для їхнього усунення або зменшення;

- аналіз документації та підтримуючих доказів: аудитори аналізують усю доступну документацію та підтримуючі докази, щоб переконатися в правильності та достовірності зібраних даних;

- підготовка проміжного звіту: на основі результатів аналізу аудитори можуть підготувати проміжний звіт або проміжні комунікації для клієнта, де вони викладають свої висновки та рекомендації щодо виявлених проблем та недоліків.

Узагальнення результатів ревізії та складання акту ревізії - це останній етап контрольно-ревізійного процесу, на якому

аудитори формалізують свої висновки та рекомендації на підставі проведеної перевірки. Основні кроки у цьому процесі включають:

1. Узагальнення результатів. Аудитори аналізують всі зібрані докази та інформацію, щоб сформулювати узагальнені висновки про фінансову звітність клієнта та ефективність його внутрішнього контролю. Це може включати виявлення потенційних проблем, помилок або ризиків, а також висновки про відповідність фінансових звітів стандартам та вимогам.

2. Підготовка акту ревізії. На основі узагальнених результатів аудитори складають акт ревізії, в якому вони формалізують свої висновки та рекомендації. Акт ревізії містить інформацію про проведену ревізію, виявлені проблеми, рекомендації щодо поліпшення внутрішнього контролю та фінансової звітності, а також підписи аудиторів та дату складання.

3. Представлення акту ревізії. Після складання акту ревізії, аудитори представляють його підконтрольному об'єкту для ознайомлення та обговорення. Підконтрольний об'єкт може надати відповідь на виявлені проблеми та рекомендації, а також прийняти заходи для їх усунення.

4. Зберігання документації. Акт ревізії та всі зібрані докази зберігаються в архіві аудиторської фірми як важливі документи, що підтверджують проведення аудиту та результати його діяльності.

Узагальнення результатів ревізії та складання акту ревізії є важливим етапом контрольно-ревізійного процесу, оскільки вони надають зрозумілу та об'єктивну оцінку фінансової звітності та внутрішнього контролю, а також вказують на можливі шляхи поліпшення.

Питання для самостійної роботи

1. Характеристика документальної перевірки
2. Планові виїзні та позапланові виїзні ревізії за зверненням правоохоронних органів
3. Зміст та структура Звіту про результати діяльності органів аудиторської служби
4. Інформаційне забезпечення контрольно-ревізійного процесу
5. Особливості організації та проведення перевірки за зверненнями правоохоронних органів

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ

Тема 6. Державний аудит ефективності діяльності

1. Особливості державного аудиту як форми фінансового контролю.
2. Загальні положення методики аудиту ефективності діяльності.
3. Планування аудиту ефективності діяльності.
4. Проведення аудиту ефективності діяльності.
5. Звітування за результатами аудиту ефективності діяльності.
6. Перевірка виконання пропозицій за результатами аудиту ефективності діяльності.

Конспект лекції

Державний аудит виступає як одна з ключових форм фінансового контролю держави, яка забезпечує незалежну та об'єктивну перевірку фінансової діяльності державних органів, установ та підприємств. Особливості державного аудиту включають:

1. **Обов'язковість інституційної незалежності.** Державний аудит виконується спеціалізованими державними або квазі-державними органами, які мають статус незалежних від перевіряних суб'єктів. Це забезпечує об'єктивність та недопущення впливу на результати аудиту.

2. **Специфіка об'єкта аудиту.** Державний аудит орієнтується на перевірку використання та збереження державних ресурсів, а також виконання законів та нормативних актів у сфері фінансів та бюджету.

3. **Публічність та доступність результатів.** Звіти та результати державного аудиту зазвичай є публічними та доступними для ознайомлення громадськості. Це сприяє

прозорості та відкритості діяльності державних органів та установ перед громадськістю.

4. Широкий спектр завдань. Державний аудит може включати різні аспекти фінансової діяльності, такі як фінансові звіти, використання бюджетних коштів, дотримання фінансових та податкових законів, ефективність внутрішнього контролю тощо.

5. Спеціалізований підхід. Державний аудит зазвичай має специфічний підхід до перевірки, що враховує особливості державних фінансів та регулюючих норм.

6. Співпраця з іншими органами контролю. Державний аудит може включати співпрацю з іншими органами фінансового контролю, такими як рахункова палата, податкова інспекція, правоохоронні органи тощо, для забезпечення комплексного аналізу фінансової діяльності.

Всі ці особливості дозволяють державному аудиту ефективно контролювати використання державних ресурсів, забезпечуючи транспарентність, ефективність та відповідність законодавству.

Методика аудиту ефективності діяльності – це система принципів, процедур і методів, за допомогою яких аудитори оцінюють та перевіряють ефективність управлінських процесів та ресурсів організації. Нижче подано загальні положення методики аудиту ефективності діяльності:

Першим кроком у розробці методики аудиту ефективності є визначення цілей і обсягу аудиту. Це включає в себе визначення ключових аспектів діяльності, які будуть перевірятися, і визначення очікуваних результатів.

Аудитори проводять детальний аналіз бізнес-процесів організації, включаючи стратегії, цілі, структури, процедури та процеси, що впливають на ефективність діяльності. Також встановлюють ключові показники ефективності, які дозволяють об'єктивно оцінити результати діяльності. Це можуть бути показники фінансової продуктивності, оперативності, якості та інші.

Аудитори збирають та аналізують відомості та дані, що стосуються виконання бізнес-процесів та досягнення цілей організації. На основі зібраних даних аудитори оцінюють ефективність діяльності організації та порівнюють її з

встановленими стандартами, нормами або найкращими практиками галузі.

На основі результатів аудиту аудиторів розробляють рекомендації щодо покращення ефективності діяльності організації. Ці рекомендації можуть стосуватися стратегічного управління, оптимізації процесів, вдосконалення систем управління та інших аспектів.

Аудитори співпрацюють з керівництвом організації для обговорення результатів аудиту, виявлення можливих проблем та розробки плану дій з покращення ефективності.

Планування аудиту ефективності діяльності є важливим етапом, що передуює проведенню самого аудиту. Загальними кроками та елементами, які зазвичай включаються до планування такого аудиту є: визначення цілей; визначення обсягу аудиту, тобто того, які аспекти діяльності будуть перевірені та оцінені; вибір методів та інструментів, які будуть використані для збору та аналізу даних, таких як опитування, аналітичні методи, інтерв'ю, аналіз документації тощо; визначення критеріїв, за якими буде оцінюватися ефективність діяльності, таких як фінансові показники, оперативність, якість послуг тощо; планування включає в себе визначення необхідних ресурсів для проведення аудиту, таких як людські ресурси, фінансові ресурси, технічні засоби тощо; розробка графіка проведення аудиту, включаючи визначення термінів проведення різних етапів та завершення аудиту; визначення осіб, які будуть відповідальні за проведення аудиту та виконання різних завдань; розробка плану дій, що включає в себе конкретні кроки та процедури, які будуть виконуватися під час аудиту; оцінка ризиків, пов'язаних з проведенням аудиту, та розробка стратегій їх управління; після розробки плану, його затверджується відповідальними особами та розпочинається проведення аудиту відповідно до розробленого плану.

Проведення аудиту ефективності діяльності передбачає виконання ряду кроків та процедур для оцінки та перевірки ефективності управлінських процесів та ресурсів організації, а саме:

1. Збір та аналіз даних. Перший крок включає збір та аналіз необхідної інформації щодо діяльності організації, такої як

фінансові звіти, статистичні дані, робочі документи, опитування співробітників тощо.

2. Порівняння з критеріями ефективності. Зібрані дані порівнюються з визначеними критеріями ефективності, щоб визначити, наскільки діяльність організації відповідає цим критеріям.

3. Оцінка відхилень. Аудитори оцінюють будь-які відхилення від встановлених критеріїв ефективності та визначають їхні причини та наслідки.

4. Аналіз причин відхилень. Виконується аналіз причин, що призводять до відхилень від критеріїв ефективності, включаючи слабкі сторони управління, недоліки в процесах, недостатнє використання ресурсів тощо.

5. Розробка рекомендацій. На основі виявлених відхилень аудитори розробляють рекомендації щодо поліпшення ефективності управлінських процесів та використання ресурсів.

6. Підготовка звіту. Аудитори складають звіт про результати аудиту, в якому вони викладають зібрані дані, виявлені відхилення, аналіз причин та рекомендації.

7. Представлення результатів. Звіт про результати аудиту представляється керівництву організації для обговорення та прийняття рішень щодо подальших дій.

8. Моніторинг і контроль: Після завершення аудиту може бути встановлено систему моніторингу та контролю за впровадженням рекомендацій та за подальшою ефективністю діяльності організації.

Звітування за результатами аудиту ефективності діяльності є важливим етапом, що передбачає підготовку та представлення звіту про виявлені відхилення, аналіз причин та рекомендації щодо подальших дій.

Підготовка звіту. Аудитори складають докладний звіт про результати аудиту, в якому вони викладають зібрані дані, виявлені відхилення від критеріїв ефективності, аналіз причин цих відхилень та рекомендації щодо поліпшення ситуації.

Форматування звіту. Звіт форматується у зручний для сприйняття та аналізу спосіб, включаючи таблиці, графіки, діаграми та інші інструменти візуалізації даних.

Представлення звіту керівництву. Після підготовки звіту, його представляють керівництву організації для обговорення та прийняття рішень щодо подальших дій.

Обговорення результатів. Керівництво організації аналізує представлений звіт та обговорює виявлені проблеми, причини відхилень та запропоновані рекомендації.

Прийняття рішень. На основі результатів обговорення звіту керівництво приймає рішення щодо подальших дій та планує заходи з впровадження рекомендацій.

Моніторинг і контроль за виконанням рекомендацій. Після прийняття рішень може бути встановлена система моніторингу та контролю за впровадженням рекомендацій та за подальшою ефективністю діяльності організації.

Перевірка виконання пропозицій за результатами аудиту ефективності діяльності є важливим кроком для забезпечення впровадження рекомендацій та подальшого покращення управлінських процесів та ефективності діяльності організації.

Для кожної рекомендації визначаються відповідальні особи, які будуть відповідати за її впровадження та виконання. Також розробляється конкретний план дій, включаючи опис необхідних кроків, терміни виконання, відповідальних осіб та ресурси, необхідні для впровадження. Виконавці регулярно звітують про прогрес виконання своїх завдань та впровадження рекомендацій. Це може включати звіти, зустрічі, статусні звіти тощо. Керівництво організації та аудитори аналізують прогрес виконання рекомендацій та оцінюють, наскільки вони допомагають досягати поставлених цілей. У випадку необхідності вносяться корективи до плану дій або вживаються інші заходи для забезпечення виконання рекомендацій. Після завершення виконання всіх рекомендацій складається звіт про виконання, в якому висвітлюється прогрес та результати впровадження рекомендацій.

Звіт про виконання представляється керівництву організації для обговорення та прийняття рішень щодо подальших дій. Після завершення виконання рекомендацій може бути встановлена система моніторингу та контролю за подальшою ефективністю діяльності організації для переконання в сталому покращенні.

Питання для самостійної роботи

1. Відмінності аудиту ефективності від фінансового аудиту
2. Основні етапи проведення аудиту ефективності
3. Структура аудиторського звіту
4. Зарубіжний досвід аудиту ефективності діяльності бюджетних установ

Тема 7. Внутрішній фінансовий контроль: сутність, класифікація, елементи

1. Суть державного внутрішнього фінансового контролю.
2. Організація та проведення внутрішнього аудиту.
3. Здійснення внутрішнього контролю.

Конспект лекції

Суть державного внутрішнього фінансового контролю полягає в системі заходів, процедур і механізмів, спрямованих на забезпечення ефективного та ефективного використання фінансових ресурсів держави. Основні принципи державного внутрішнього фінансового контролю включають:

1) планування і бюджетування: встановлення чітких бюджетних процедур та процесів планування для раціонального розподілу фінансових ресурсів;

2) контроль і нагляд: проведення регулярних перевірок та аналізу використання фінансових ресурсів, виявлення і усунення недоліків та ризиків;

3) звітність і облік: ведення документованого обліку фінансових операцій та підготовка звітів про їхні результати для забезпечення прозорості та відповідності законодавству;

4) внутрішні контрольні процедури: впровадження системи внутрішнього контролю для запобігання шахрайства, втрат і помилок у фінансовій діяльності;

5) ризик-орієнтований підхід: визначення потенційних ризиків і вжиття заходів для їх управління та мінімізації;

б) школа фахівців: підготовка кваліфікованих спеціалістів з фінансового управління та контролю для забезпечення ефективності системи.

Державний внутрішній фінансовий контроль є важливим інструментом для забезпечення фінансової дисципліни, ефективного використання ресурсів та дотримання принципів державного управління.

Внутрішній фінансовий контроль включає різні елементи, які спільно спрямовані на забезпечення ефективного управління фінансовими ресурсами та запобігання можливим ризикам і зловживанням. Основними елементами внутрішнього фінансового контролю є:

1. Відокремлення обов'язків. Розподіл обов'язків між працівниками організації з метою запобігання конфліктів інтересів і забезпечення незалежності у виконанні фінансових операцій.

2. Контроль доступу до фінансових ресурсів. Встановлення прав доступу до фінансових систем та обмеження прав доступу відповідно до ролей та обов'язків кожного працівника.

3. Проведення регулярних аудитів. Внутрішні аудити спрямовані на перевірку та оцінку ефективності фінансових процесів, виявлення можливих недоліків та незаконних дій.

4. Документація та облік. Ведення детальної документації про фінансові операції, у тому числі розпорядчі документи, операційні записи та інші фінансові документи.

5. Контрольне середовище. Створення сприятливого середовища, що сприяє ефективному фінансовому управлінню, включаючи етичні стандарти, комунікацію та взаємодію між працівниками.

6. Моніторинг та звітність. Система моніторингу фінансових операцій та підготовка звітів про фінансову діяльність організації для керівництва та зацікавлених сторін.

7. Управління ризиками. Виявлення, оцінка та управління ризиками, пов'язаними з фінансовою діяльністю, зокрема шляхом встановлення відповідних контрольних процедур.

8. Навчання та розвиток персоналу. Підготовка та розвиток персоналу з питань фінансового управління та контролю для забезпечення ефективного функціонування системи внутрішнього фінансового контролю.

Державний внутрішній фінансовий контроль можна класифікувати за різними критеріями, такими як область застосування, об'єкти контролю, методи та інші характеристики:

1. За сферою застосування:

- централізований контроль – контроль здійснюється централізованими органами, які мають владу над усіма аспектами фінансової діяльності держави;

- децентралізований контроль – контроль розподілений між різними державними органами та установами залежно від їхніх функцій та компетенцій.

2. За об'єктами контролю:

- фінансові операції та транзакції – контроль спрямований на фінансові операції, включаючи бюджетні видатки, доходи, платежі та інші транзакції;

- фінансові системи та процеси - контроль охоплює організаційні структури, процедури, політики та системи, які забезпечують фінансову діяльність держави.

3. За методами контролю:

- аудит – проведення систематичного огляду фінансових операцій та процесів для оцінки їхньої відповідності законодавству та стандартам;

- інспекція та перевірка – перевірка документації, виконання процедур та спостереження за процесами для виявлення порушень та недоліків;

- моніторинг та звітність – систематичний контроль та моніторинг фінансової діяльності з подальшим складанням звітів про результати.

4. За цільовою спрямованістю:

- забезпечення фінансової дисципліни – контроль спрямований на забезпечення виконання фінансових процедур та дотримання встановлених правил та норм;

- мінімізація ризиків та зловживань – контроль орієнтований на виявлення та управління ризиками, пов'язаними з фінансовими операціями та процесами.

Організація та проведення внутрішнього аудиту є важливим елементом системи внутрішнього контролю в будь-якій організації. Нижче подано загальний опис процесу організації та проведення внутрішнього аудиту.

Визначення об'єктів аудиту. Визначаються об'єкти аудиту, тобто процеси, системи, підрозділи або функції, які підлягатимуть оцінці та перевірці під час аудиту.

Розробка плану аудиту. На основі визначених об'єктів аудиту розробляється план проведення аудиту, в якому визначаються цілі, обсяг, методи, ресурси та графік проведення.

Підготовка аудиторського плану. Формується аудиторська група або комітет, визначаються ролі та відповідальність учасників, складається робочий план аудиту.

Збір і аналіз інформації. Проводиться збір необхідної інформації, аналіз систем, процесів, документації та інших даних, що стосуються об'єктів аудиту.

Оцінка ризиків. Визначаються потенційні ризики, пов'язані з об'єктами аудиту, та визначаються стратегії їх управління.

Проведення аудиторських процедур. Здійснюються різноманітні аудиторські процедури, включаючи перевірку документації, спостереження за процесами, проведення інтерв'ю з працівниками та інші дії.

Формування висновків та рекомендацій. На основі зібраної інформації аудитори формують висновки щодо відповідності системи або процесу встановленим стандартам та нормам, а також рекомендації щодо покращення.

Підготовка звіту. Складається звіт про результати аудиту, в якому викладаються зібрані дані, висновки, рекомендації та плани дій.

Представлення звіту керівництву. Звіт про результати аудиту представляється керівництву організації для обговорення та прийняття рішень щодо подальших дій.

Моніторинг виконання рекомендацій. Після завершення аудиту може бути встановлена система моніторингу та контролю за виконанням рекомендацій та за подальшою ефективністю діяльності організації.

Питання для самостійної роботи

1. Дефініції визначення внутрішнього фінансового контролю і аудиту в економічній літературі
2. Моделі корпоративного контролю на підприємствах
3. Критерії та індикатори системи внутрішнього фінансового контролю
4. Оцінка ефективності внутрішнього фінансового контролю за різними методиками: порівняльний аналіз

Тема 8. Зарубіжний досвід організації державного фінансового контролю

1. Стандарт «Цілі контролю при використанні інформаційних технологій».
2. Доповідь «Контроль і аудит систем» (SAC).
3. Доповідь «Внутрішній контроль: інтегрований підхід» (COSO).

Конспект лекції

Стандарт «Цілі контролю при використанні інформаційних технологій» зазвичай визначається як частина системи внутрішнього контролю, спрямована на забезпечення ефективного та безпечного використання інформаційних технологій в організації. Основні цілі цього стандарту включають:

Захист інформації. Забезпечення конфіденційності, цілісності та доступності інформації шляхом встановлення відповідних заходів безпеки, таких як шифрування даних, використання автентифікації та авторизації.

Максимізація ефективності та продуктивності. Забезпечення оптимального використання інформаційних технологій для досягнення бізнес-цілей організації та зменшення витрат часу та ресурсів.

Виконання регуляторних вимог. Дотримання вимог законодавства, стандартів безпеки та інших нормативних актів, що регулюють використання інформаційних технологій.

Зменшення ризиків. Виявлення та управління ризиками, пов'язаними з використанням інформаційних технологій, зокрема зловживанням, несанкціонованим доступом та технічними збоями.

Забезпечення достовірності інформації. Запобігання виникненню помилок, інформаційних витоків та інших подібних проблем, які можуть вплинути на достовірність інформації.

Покращення управління ресурсами. Оптимізація використання ресурсів, таких як час, працівники та матеріальні ресурси, за допомогою інформаційних технологій.

Розвиток та підтримка інформаційної інфраструктури. Забезпечення розвитку та підтримки інформаційних систем та інфраструктури для задоволення потреб бізнесу та користувачів.

Ці цілі стандарту спрямовані на забезпечення ефективного та безпечного використання інформаційних технологій у відповідності з потребами та стратегіями організації.

Доповідь «Контроль і аудит систем» (SAC) зазвичай охоплює різні аспекти контролю та аудиту інформаційних систем з метою забезпечення їхньої ефективності, безпеки та відповідності нормативним вимогам. Основні теми, які можуть бути включені в таку доповідь, включають:

1. Огляд інформаційних систем: під час цього огляду розглядаються основні складові інформаційних систем, включаючи апаратне забезпечення, програмне забезпечення, мережеві зв'язки та бази даних.

2. Методи контролю і заходи безпеки: розглядаються методи та стратегії контролю, що включають в себе заходи забезпечення безпеки, такі як автентифікація, авторизація, шифрування даних та інші технічні заходи.

3. Аудит інформаційних систем: огляд інструментів та методів аудиту інформаційних систем, включаючи проведення оглядів безпеки, аналіз журналів подій, перевірку виконання процесів та процедур безпеки.

4. Законодавство та стандарти: огляд вимог законодавства та стандартів щодо захисту інформації та конфіденційності даних, а також рекомендацій щодо їх впровадження в практику діяльності організації.

5. Ризики та виклики: аналіз потенційних ризиків та викликів, пов'язаних з використанням інформаційних систем, та розгляд можливих стратегій їх управління та мінімізації.

6. Практичні приклади та кейси: подання практичних прикладів і кейсів успішного впровадження контролю і аудиту інформаційних систем у різних організаціях.

7. Рекомендації та висновки: формулювання рекомендацій щодо вдосконалення систем контролю і аудиту інформаційних систем на основі зібраних даних та аналізу.

Доповідь SAC може бути корисним інструментом для організацій, що прагнуть підвищити рівень безпеки та ефективності своїх інформаційних систем.

«Внутрішній контроль: інтегрований підхід» (COSO) – це фреймворк, який використовується для розробки, розуміння та оцінки ефективності систем внутрішнього контролю в організаціях. COSO був розроблений Комітетом організаційних аспектів контролю (Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission) і став одним з найпопулярніших і широко використовуваних фреймворків в галузі внутрішнього контролю.

Основні складові фреймворку COSO включають п'ять ключових елементів:

1. Оточення контролю (Control Environment). Цей елемент охоплює етичність, цінності, стиль керівництва, підтримку керівництва, структуру організації, політики та процедури контролю.

2. Оцінка ризику (Risk Assessment). Цей елемент полягає в ідентифікації та оцінці ризиків, які можуть вплинути на досягнення цілей організації.

3. Контрольні заходи (Control Activities). Цей елемент включає політики та процедури, які допомагають забезпечити реалізацію контрольних завдань та захист активів від небажаних подій.

4. Інформація та комунікації (Information & Communication). Цей елемент включає інформаційні системи та комунікаційні канали, які необхідні для забезпечення ефективного внутрішнього контролю.

5. Слідкування (Monitoring). Цей елемент включає процеси оцінки ефективності системи внутрішнього контролю та виявлення недоліків для подальшого виправлення.

Фреймворк COSO допомагає організаціям розробляти та вдосконалювати системи внутрішнього контролю, щоб досягнути своїх цілей та місії, зберігати активи, забезпечити достовірність фінансової звітності та дотримуватися вимог законодавства.

Питання для самостійної роботи

1. Порівняння концепцій внутрішнього фінансового контролю: COBIT, SAC, COSO и SAS 55/78

2. Вивчення можливостей застосування західних концепцій у національному законодавстві про фінансовий контроль

Тема 9. Проблеми та перспективи розвитку державного фінансового контролю в Україні

1. Проблеми державного фінансового контролю на сучасному етапі

2. Напрями удосконалення державного фінансового контролю

3. Впровадження професійної етики агентами інституту контролю в Україні

Конспект лекції

На сучасному етапі існує декілька ключових проблем у сфері державного фінансового контролю, які можуть впливати на ефективність його функціонування. Деякі з найбільш поширених проблем включають:

1. Недостатня незалежність та об'єктивність. Часто контрольні органи не мають достатньої незалежності від влади, що перешкоджає їм ефективно виконувати свої функції. Також можуть існувати конфлікти інтересів, які впливають на об'єктивність проведення аудитів та контролю.

2. Недостатня фінансова підтримка та ресурси. Бюджетні обмеження можуть обмежувати можливості контрольних органів здійснювати ефективний нагляд за фінансовою діяльністю.

Недостатність фінансування може призвести до нестачі кваліфікованого персоналу та потрібних технічних засобів.

3. Нестабільність законодавства та нормативно-правова база. Зміни в законодавстві можуть створювати недорозуміння та ускладнювати виконання контрольних функцій. Крім того, застарілі або невідповідні норми можуть призводити до відсутності чіткого регулювання у сфері фінансового контролю.

4. Відсутність координації та співпраці. Недостатня співпраця між різними контрольними органами може призводити до дублювання зусиль та нездатності досягти повного охоплення контрольних дій. Низький рівень координації може також ускладнювати обмін інформацією та взаємодію між органами.

5. Відсутність відповідальності та каральних заходів. Недостатня відповідальність за порушення фінансових правил і відсутність ефективних каральних заходів можуть стимулювати корупцію та недобросовісні дії.

6. Технологічні виклики. Швидкий темп технологічного розвитку може створювати виклики для фінансового контролю, такі як збільшення обсягів електронних та кіберфінансових операцій, які потребують адаптації контрольних процедур та інструментів.

Вирішення цих проблем вимагає комплексного підходу, включаючи законодавчі зміни, підвищення фінансової підтримки, покращення координації між контрольними органами та встановлення ефективних механізмів відповідальності.

Удосконалення державного фінансового контролю може бути досягнуте за допомогою ряду напрямків та стратегій. Деякі з найважливіших напрямків удосконалення включають:

Зміцнення незалежності контрольних органів. Забезпечення незалежності контрольних органів від впливу влади є ключовим чинником ефективного фінансового контролю. Це може включати зміцнення правового статусу, фінансову автономію та гарантії безпеки для працівників контрольних органів.

Підвищення кваліфікації персоналу. Надання спеціалізованої підготовки та навчання контрольному персоналу є ключовим для забезпечення їхньої компетентності у виконанні їхніх функцій. Це може включати навчання з питань фінансового аудиту, аналізу ризиків, технологій та інших важливих аспектів.

Рис. 9.1. Напрями удосконалення державного фінансового контролю

Впровадження нових технологій. Використання сучасних інформаційних технологій, таких як аналітика даних, штучний інтелект та блокчейн, може значно підвищити ефективність фінансового контролю шляхом автоматизації процесів, виявлення аномалій та швидкого аналізу великих обсягів даних.

Покращення координації та співпраці. Забезпечення ефективної співпраці між різними контрольними органами та іншими зацікавленими сторонами може допомогти уникнути дублювання зусиль та підвищити ефективність контрольних заходів.

Запобігання корупції та конфліктам інтересів. Розвиток та впровадження систем запобігання корупції, виявлення конфліктів інтересів та підвищення відкритості та прозорості може допомогти забезпечити інтегритет та надійність фінансового контролю.

Постійне оновлення нормативно-правової бази. Важливо постійно оновлювати та удосконалювати законодавство та стандарти, що регулюють фінансовий контроль, зокрема враховуючи нові виклики та технологічні досягнення.

Ці напрямки удосконалення спрямовані на підвищення ефективності та надійності державного фінансового контролю, що в свою чергу сприятиме забезпеченню економічної стабільності та розвитку країни.

Впровадження професійної етики серед агентів інституту контролю в Україні є важливим кроком у забезпеченні високих стандартів поведінки та діяльності у сфері фінансового контролю. Дотримання професійної етики допомагає зберегти довіру громадськості до контрольних органів, забезпечуючи об'єктивність, незалежність та добросовісність у їхній роботі. Напрямами впровадження професійної етики можуть бути:

1) розробка кодексів поведінки (розробка та впровадження кодексів професійної етики для співробітників контрольних органів, які містять принципи етичної поведінки та стандарти професійної відповідальності);

2) проведення навчання та тренінгів (організація навчальних програм та тренінгів з питань професійної етики для працівників контрольних органів, що допоможе їм краще розуміти етичні стандарти та вміти застосовувати їх у практиці);

3) створення механізмів внутрішнього контролю (розробка та впровадження механізмів внутрішнього контролю, які забезпечать відстеження та контроль дотримання принципів професійної етики серед працівників контрольних органів);

4) створення етичних комітетів (створення етичних комітетів або комісій, які будуть відповідати за розгляд скарг та звернень щодо порушень професійної етики та прийняття відповідних заходів у разі виявлення порушень);

5) публічна звітність (забезпечення відкритості та публічності у діяльності контрольних органів, включаючи звіти про випадки порушень професійної етики та заходи, що були прийняті у зв'язку з цими порушеннями);

6) проведення моніторингу та оцінки (регулярний моніторинг дотримання принципів професійної етики серед працівників контрольних органів та оцінка ефективності заходів, спрямованих на покращення етичної поведінки);

Впровадження професійної етики серед агентів інституту контролю в Україні сприятиме підвищенню довіри до державних інституцій та зміцненню демократичних цінностей у суспільстві.

Питання для самостійної роботи

1. Оцінка проблемних сфер здійснення державного фінансового контролю

2. Напрями підвищення ефективності ДФК в сучасних умовах

КОНТРОЛЬНІ ЗАВДАННЯ ТА ЗАПИТАННЯ

1. Поясніть, у чому полягає цінність інституту контролю для суспільства.

2. Охарактеризуйте ієрархію функцій фінансів та їх реалізацію в фінансово-економічній сфері держави.

3. Дайте визначення поняттям «суб'єкт державного фінансового контролю» та «Supreme Audit Institution» та розкрийте їх тотожність і відмінність.

4. Дайте визначення поняттю «агент інституту контролю» та вкажіть його суть та сферу впливу.

5. Наведіть сукупність складових системи державного фінансового контролю та вкажіть зв'язки між елементами цієї системи та їх ієрархічне сполучення.

6. В чому полягає принцип каузальності у державному фінансовому контролі?

7. Наведіть схему логічного ланцюга взаємозв'язку категорій «фінанси» і «система державного фінансового контролю».

8. Що таке «система державного фінансового контролю» та у чому полягає її цілісність?

9. Дайте визначення поняттю «державний фінансовий контроль» та його різновидам;

10. Які є форми здійснення державного фінансового контролю та в чому полягає відмінність між ними?

11. Які основні функції державного фінансового контролю країни?

12. Вкажіть, що є предметом та об'єктом державного фінансового контролю.

13. У чому полягає мета і суть диференціації фінансових органів держави на суб'єкти державного фінансового контролю та на державні органи окремих фінансових повноважень?

14. У чому полягає «метод фінансового контролю», яка його структура та склад кожного елемента цієї структури?

15. Які вимоги встановлює Бюджетний кодекс України стосовно організації державного фінансового контролю?

16. Назвіть статутні цілі та завдання Міжнародної організації вищих контрольних органів INTOSAI.

17. Які вимоги до внутрішнього контролю та внутрішнього аудиту у бюджетному законодавстві?

18. Прокоментуйте входження України до міжнародних інституцій із державного фінансового контролю.

19. Опишіть повноваження Рахункової палати з контролю у бюджетному процесі.

20. Сформулюйте повноваження Міністерства фінансів України та місцевих фінансових органів із контролю за дотриманням бюджетного законодавства.

21. Вкажіть основні положення до контролю, зафіксовані у Лімській декларації керівних принципів контролю, прийнятій IX Конгресом Міжнародної організації вищих контрольних органів INTOSAI.

22. Визначте рівні впровадження та законодавче підґрунтя здійснення державного фінансового контролю в країні.

23. Чи є повноваження у Державній казначейській службі України з контролю за дотриманням бюджетного законодавства?

24. Що вважається порушенням бюджетного законодавства?

25. Охарактеризуйте структуру Міжнародних стандартів для вищих органів фінансового контролю (ISSAI).

26. Наведіть перелік заходів впливу за порушення бюджетного законодавства та їх застосування.

27. Чи є зустрічна звірка методом державного фінансового контролю, якщо так, то якого суб'єкта державного фінансового контролю?

28. Вкажіть склад стандартів ISSAI, які належать до «Рівня 1. Керівні принципи».

29. Розкрийте склад стандартів ISSAI, які належать до «Рівня 2. Попередні умови роботи БОФК».

30. Опишіть склад стандартів ISSAI, які належать до «Рівня 3. Основоположні принципи аудиту».

31. Охарактеризуйте склад стандартів ISSAI, які належать до «Рівня 4. Методичні рекомендації з аудиту».

32. Яка мета розробки Керівництва INTOSAI із сумлінного управління (INTOSAI-GOV)?

33. У чому полягає зупинення операцій із бюджетними коштами та хто уповноважений на таку дію?

34. Поясніть причини та механізм диференціації фінансових органів держави на суб'єкти та квазісуб'єкти державного фінансового контролю і на державні органи окремих фінансових повноважень.

35. Чи передбачена відповідальність за порушення бюджетного законодавства, якщо так, то яка і яким законодавчим актом?

36. У чому полягає державний фінансовий контроль у сфері публічних закупівель і які повноваження з цього питання суб'єктів та квазісуб'єктів державного фінансового контролю?

37. Опишіть особливості застосування такого різновиду аудиту, як «операційний аудит» з боку суб'єкта державного фінансового контролю, уповноваженого Кабінетом Міністрів України.

38. Поясніть механізм проведення планових виїзних перевірок органами виконавчої влади, уповноваженими контролювати нарахування і сплату податків та зборів, а також ревізій державного фінансового контролю.

39. Наведіть ситуаційні приклади взаємодії між суб'єктами державного фінансового контролю та квазісуб'єктами державного фінансового контролю.

40. Поясніть особливості співпраці суб'єктів державного фінансового контролю з державними органами окремих фінансових повноважень.

41. Обґрунтуйте на законодавчому рівні відносини суб'єктів та квазісуб'єктів державного фінансового контролю з правоохоронними органами держави.

42. Вкажіть різновиди взаємодії суб'єктів та квазісуб'єктів державного фінансового контролю з правоохоронними органами держави.

43. Назвіть інституційні групи та субугруповання в кожній групі фінансових органів держави.

44. Охарактеризуйте компетенцію контролю Рахункової палати України.

45. Вкажіть заходи державного фінансового контролю Рахункової палати України та їх методологічний інструментарій.

46. Поясніть предметно-об'єктну сферу державного фінансового контролю Рахункової палати України та особливості

здійснення державного фінансового контролю відносно деяких об'єктів за предметом контролю.

47. Які етапи становлення суб'єкта державного фінансового контролю, уповноваженого Кабінетом Міністрів України?

48. Поясніть заходи впливу суб'єктів та квазісуб'єктів державного фінансового контролю під час здійснення контролю та за його результатами;

49. Назвіть методи проведення Державною аудиторською службою України фінансового контролю та їх визначення.

50. Поясніть здійснення органами Державної аудиторської служби України різновидів аудиту – відмінність і загальні ознаки.

51. У чому полягає суть проведення інспектування органами Державної аудиторської служби України та які їх різновиди?

52. У чому полягає суть внутрішнього виду контролю в Україні та які його квазісуб'єкти;

53. Поясніть контрольний механізм Державної казначейської служби України та повноваження впливу щодо порушень фінансового законодавства.

54. Опишіть роль та алгоритм зупинення операцій із бюджетними коштами Державною казначейською службою України.

55. Обґрунтуйте законодавче підґрунтя внутрішнього державного фінансового контролю.

56. Поясніть компетенцію та унормування функціонування підрозділу внутрішнього аудиту.

57. Вкажіть причини, які обумовили необхідність впровадження професійної етики аудитора/ревізора.

58. У чому полягають моральні принципи професійної діяльності працівників суб'єктів державного фінансового контролю?

59. Назвіть правила професійної етики посадових осіб квазісуб'єкта державного фінансового контролю.

60. Вкажіть зміст і цілі етичних вимог наднаціонального інституту з питань державного фінансового контролю.

ЛІТЕРАТУРА для поглибленого вивчення матеріалу

Нормативно-правові джерела

1. Бюджетний кодекс України : Закон України від 08.07.2010 р. № 2456-VI (зі змінами та доповненнями). *Відомості Верховної Ради*. 2010. № 50-51. ст. 572. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.

2. Положення про Державну казначейську службу України : Постанова Кабінету Міністрів України від 15 квіт. 2015 року № 215 . URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/215-2015-п>.

3. Положення про Державну аудиторську службу України : Постанова Кабінету Міністрів України від 3 лют. 2016 року № 43 . URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/43-2016-%D0%BF#n8>.

4. Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні (2022). Закон України № 2939-XII. 19. 02. 2022. Вилучено з: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-12#Text>.

5. Деякі питання здійснення державного фінансового контролю в умовах воєнного стану (2022). Постанова КМУ № 561. 07.05.2022. Вилучено з <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/561-2022-п#Text>.

6. Звіт Рахункової палати за 2021 р. (2022). Вилучено з: https://tr.gov.ua/uploadfiles/Activity/Reports/2021/ZVIT_RP_2021.pdf

7. Про схвалення Стратегії реформування системи управління державними фінансами на 2022-2025 роки та плану заходів з її реалізації (2021). Розпорядження № 1805-р. 29.12.2021. Вилучено з: <https://www.kmu.gov.ua/npras/pro-shvalennya-strategiyi-reformuvannyasistemi-upravlinnya-derzhavnimi-finansami-na-20222025-roki-ta-planu-zahodiv-z-yiyi-realizaciyii291221-1805>.

8. Про Рахункову палату: Закон України від 2 липня 2015 року № 576-VIII. (зі змінами та доповненнями). *Відомості Верховної Ради*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/576-19>.

9. Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні: Закон України від 16.10.2012. № 5463-VI (зі змінами та доповненнями). *Відомості Верховної Ради*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-12>

10. Про окремі заходи щодо забезпечення державного фінансового контролю (2022). Постанова №1119-2022-п. 27.09.2022. Вилучено з: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1119-2022-п>

11. Стандарти внутрішнього аудиту : Наказ Міністерства фінансів України від 4 жовт. 2011 року № 1247 . URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1219-11>

12. The Lima Declaration [Electronic resource] / The International Standards of Supreme Audit Institutions, ISSAI 1. – Way of access : http://www.issai.org/media/12901/issai_1_e.pdf.

Додаткові джерела

1. Андреев П. Теоретичні підходи до визначення внутрішнього державного фінансового контролю. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка. 2013. Вип. 6. С. 5 – 7.

2. Баранюк Ю. Р. Економічна природа державного фінансового контролю. Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. 2017. № 6(2). С. 127 – 137.

3. Бортняк В. А. Державний фінансовий контроль: система, принципи та особливості структурної ієрархії. *Форум права*. 2014. № 3. С. 29 – 34.

4. Бутник О. О. Державне управління організацією фінансового контролю: аналіз зарубіжного досвіду для України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 16. С. 79 – 81.

5. Варналій З. С. Сучасні тенденції розвитку системи державного фінансового контролю України. *Економіка і регіон*. 2017. № 2. С. 23 – 29.

6. Гребень С. Є. Види, форми та методи державного фінансового контролю: сутність та принципові відмінності. *Інвестиції: практика та досвід*. 2017. № 22. С.103 – 108.

7. Гупаловська М.Б. Державний внутрішній фінансовий контроль: теоретична концептуалізація та сучасні пріоритети. *Економіка. Фінанси. Право*. 2015. № 12/1. С. 20 – 23.

8. Гупаловська М.Б. Нові підходи до класифікації державного фінансового контролю *Ефективна економіка*. 2015. № 11. URL: <http://www.ekonomy.nayka.com.ua>.

9. Гупаловська М.Б. Реалії функціонування та проблеми модернізації Рахункової палати України. *Світ фінансів*. 2008. Вип. 4. С. 139 – 146.
10. Гупаловська М.Б. Роль фінансового контролю у пенсійній системі України. *Економіка. Фінанси. Право*. 2017. Випуск 11. С.14 – 17.
11. Гупаловська М.Б. Сучасні світові тенденції і моделі організації бюджетного контролю. *Формування ринкових відносин*. 2009. № 11. С. 18 – 22.
12. Гупаловська М.Б. Теоретико-концептуальні засади державного фінансового контролю. *Світ фінансів*. 2013. № 4. С. 44 – 49.
13. Гуцаленко Л.В., Дерій В.А., Коцупатий М.М. Державний фінансовий контроль: навчальний посібник (для здобувачів ВНЗ). К.: центр навчальної літератури, 2009. 424 с.
14. Державний фінансовий контроль у публічному управлінні: навчальний посібник / М. Б. Гупаловська, С. Л. Коваль, В. М. Русін, І. П. Сидор, Б. С. Шулюк; за ред. В. М. Русіна та Б. С. Шулюк. Тернопіль: Вектор, 2018. 221 с.
15. Смельянов В. М., Степанюк Д. А. Пріоритетні аспекти розвитку системи державного фінансового контролю в Україні. *Публічне управління та регіональний розвиток*. 2018. № 1. С. 126-143.
16. Жадан Т. А. Економічна сутність та зміст поняття «державний фінансовий контроль». *Причорноморські економічні студії*. 2017. Вип. 16. С. 161 – 168.
17. Здирко Н. Г., Шевчук О.Д. Державний фінансовий контроль в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2018. № 5. С. 7 – 24.
18. Іванова І. М. Державний фінансовий контроль. Парадигми розвитку : монографія. Київ: Академвидав, 2010. 168 с.
19. Костишин Н. С. Сучасний стан державного фінансового контролю та шляхи підвищення ефективного його розвитку. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2018. Вип. 4. С. 151 – 156.
20. Панасюк О. В. Аналіз досвіду у сфері державного фінансового контролю: Європейський Союз та Україна.

Економічний вісник. Серія : Фінанси, облік, оподаткування. 2018. Вип. 2. С. 139 – 145.

21. Стефанюк І. Б. Оцінка діяльності органів державного фінансового контролю. *Фінанси України.* 2018. № 1. С. 100 – 111.

22. Терещенко, М. (2019). Державний контроль: сутність, основні підходи та концепції. Тернопіль: ТНУ імені В.І. Вернадського, 121. doi: <https://doi.org/10.32838/2663-6468/2019.4/21>

23. Хмельков А.В. Державний фінансовий контроль: підручник. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2017. 228 с.

24. Шулюк Б. С. Шляхи розвитку державного фінансового контролю в Україні у контексті досвіду економічно розвинутих країн. *Економіка. Фінанси. Право.* 2018. № 6. С. 25 – 29.

25. Яремчук І. В. Державний внутрішній фінансовий контроль в умовах реформування галузі охорони здоров'я України. *Збірник наукових праць Університету державної фіскальної служби України.* 2018. № 2. С. 408 – 422.

ІНТЕРНЕТ-ДЖЕРЕЛА

1. <http://www.zakon.rada.gov.ua> – Законодавство України;
2. <http://www.dkrs.gov.ua> – Державна аудиторська служба України;
3. <http://www.minfin.gov.ua> – Міністерство фінансів України;
4. <http://www.ac-rada.gov.ua> – Рахункова палата України;
5. <http://www.intosai.org> – Міжнародна організація вищих органів фінансового контролю;
6. <http://www.eurosa.org> – Європейська організація вищих органів фінансового контролю.
7. <http://www.treasury.gov.ua> – Державне казначейство України.

Методичне видання

ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛЬ ДЕРЖАВИ

Конспект лекцій

Укладач: **Собкова** Наталія Дмитрівна

Відповідальний за випуск: завідуючий кафедри фінансів і кредиту, проф. **Нікіфоров П.О.**

Літературний редактор **Лукул О.В.**

Технічна редакторка **Кудрінська О.М.**

Підписано до друку 10.12.2024. Формат 60x84/16.

Електронне видання.

Ум.-друк. арк. 3,2. Обл.-вид. арк. 3,0. Зам. Н-097.

Видавництво та друкарня Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

58002, Чернівці, вул. Коцюбинського, 2

е-mail: ruta@chnu.edu.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК №891 від 08.04.2002 р.